

*Грынчык М.М., прафесар,
Беларускі ўніверсітэт культуры*

ДА ПЫТАННЯ АБ ЭТНІЧНЫМ СУБСТРАЦЕ СТАРАЖЫТНАГА СЛАВЯНСКАГА ПІСЬМЕНСТВА

Хрышчэнне Русі і зараджэнне на яго аснове старажытнага славянскага пісьменства, як ужо адзначалася ў многіх нашых публікацыях,— гэта адна з найбольш значных падзей ранняга сярэднявечча, пераломны момант у нацыянальнай культуры ўсіх усходнеславянскіх народаў. Па сутнасці менавіта з гэтага часу пачынаюцца новы, сапраўды цывілізаваны перыяд у развіцці духоўнай культуры і асветы славянскіх народаў, іх імклівае ўключэнне ў еўрапейскі гісторыка-літаратурны і культурны працэс.

Зараджэнне пісьменства, з'яўленне арыгінальных і перакладных кніг на стараславянскай, або царкоўнаславянскай, мове адкрывала перад цывілізаваным грамадствам, чалавечай хрысціянскай супольнасцю наогул новыя перспектывы культурнага ўзаемадзеяння, новыя духоўныя кантакты ва ўсіх сферах духоўнага развіцця еўрапейскай цывілізацыі.

Велізарная, неацэнная роля ў гэтым гістарычным працэсе належыць місіянерскай дзейнасці нашых першаасветнікаў і святых, роўнаапостальных Кірыла і Мяфодзія. Менавіта яны з'явіліся заснавальнікамі новай хрысціянскай культуры і пісьменнасці на землях старажытнай Беларусі, Расіі і Украіны. Іх дзейнасць у развіцці старажытнага пісьменства ўяўляе складаны і беспрэцэдэнтны місіянерскі подзвіг.

Асноўная складанасць у моўным бар'еры. Як вядома, падрыхтоўкі прафесійных перакладчыкаў у той час яшчэ не было. Захаваліся скупыя звесткі аб існаванні такой школы ў Салуні. Аднак ці дастатковай была такая падрыхтоўка для місіянерскай дзейнасці братоў Кірыла і Мяфодзія? Ці дастаткова, каб на аснове гэтых пачатковых ведаў стварыць новы славянскі алфавіт, каб засвоіць структуру новай мовы, яе

фанетыку і лексіку ў адпаведным аб'ёме, на адпаведным тэарэтычным і практычным узроўні? Відаць, недастаткова.

Надзвычай цікавыя і плённыя звесткі ў гэтым плане можна знайсці ў працах вядомага беларускага гісторыка праф. М.В.Доўнар-Запольскага, які ў сваіх грунтоўных даследаваннях па міграцыі старажытных славянскіх плямёнаў адзначае, што падчас вялікага перамяшчэння народаў у V ст. беларускае племя дрыгавічоў апынулася на берагах Эгейскага мора ў раёне Салонік (Салуні).

Так, у яго вядомай працы “Асновы дзяржаўнасці Беларусі” (1918) ён адзначае: “Першыя запісаныя асаблівасці беларускай мовы сягаюць з VII стагоддзя. Частка племя дрыгавічоў у часы перасялення народаў пакінула свой край (поўдзень Беларусі.— М.Г.), прабілася на Балканскі паўвостраў і пасялілася навакол Салонік. Грэкі называлі іх другувітамі. Мове другувітаў навучаліся і св.Кірыл і Мяфодзій” [Доўнар-Запольскі М.В. Асновы дзяржаўнасці Беларусі. Мн., 1994.— С.7—8].

Відаць, апошняя заўвага Доўнар-Запольскага магла даць падставу Адаму Міцкевічу ў сваім вядомым курсе славянскіх літаратур, прачытаным у Калеж дэ Франс у Парыжы, так катэгарычна сцвярджаць: “З усіх славянскіх народаў русіны, гэта значыць сяляне Пінскай, часткова Мінскай і Гродзенскай губерняў, захавалі найбольшую колькасць старажытнаславянскіх рыс. Пісьмовых помнікаў у іх мала, толькі Літоўскі Статут напісаны іх мовай, самай гарманічнай і з усіх славянскіх моў найменш змененай”.

Надзвычай каштоўныя, глыбокія назіранні польскага паэта для сучасных беларускіх даследчыкаў гісторыі роднай мовы: тут цэлая праграма лінгвістычных пошукаў.

Пры вывучэнні філалагічных вытокаў асветніцкай дзейнасці св.Кірыла і Мяфодзія варта ўлічваць і некаторыя іншыя біяграфічныя эпізоды іх жыцця. Так, вядома, што ў раннія гады Кірыл служыў у якасці васнага начальніка ў адным з гарнізонаў на тэрыторыі сучаснай Усходняй Славоніі. Відаць, не апошняю ролю ў гэтым прызначэнні адыгрывала веданне

славянской мовы. Відавочна, юнацтва яго праходзіла ў этнічна блізкім славянскім асяроддзі.

Такім чынам, падагульняючы гэтыя факты, можна са значнай ступенню верагоднасці сцвярджаць, што да сваёй місіянерскай дзейнасці нашы першаасветнікі былі падрыхтаваны ўсім сваім жыццёвым лёсам, усім сваім духоўным і маральным вопытам. Яны маглі разлічваць не толькі на ўласныя сілы, дасканаласць веданне стараславянскай мовы, рэгіянальнай спецыфікі і бытавых умоў усходніх славян, але і на падтрымку і разуменне навакольнага асяроддзя, на людзей, якім неслі яны святло праўды Хрыстовай, новую хрысціянскую мараль, новую гуманістычную этыку.

Желунович Е.А., доцент, Белорусский университет культуры

ВЛИЯНИЕ ЛЕТОПИСНЫХ ИСТОЧНИКОВ НА ГРАММАТИЧЕСКУЮ И СЕМАНТИЧЕСКУЮ СТРУКТУРУ СРАВНЕНИЙ В “ИСТОРИИ ГОСУДАРСТВА РОССИЙСКОГО”

Обращение Карамзина к историографии Российской государства было закономерным в развитии его общественных и художественных интересов. Еще в статье “О случаях и характерах в российской истории, которые могут быть предметом художеств” (1802) Карамзин рекомендовал русским художникам ряд тем из отечественной истории, которые он хотел бы видеть воплощенными в произведениях живописи. Главную же задачу писателя, обратившегося к историческому материалу, Карамзин видел в том, чтобы значимые для истории события сделать предметом эстетического наслаждения, извлечь из них высший “идеальный смысл”. В предисловии к “Истории Государства Российского” Карамзин пишет: “Не позволяя себе никакого изобретения, я искал выражений в уме своем, а